

Sosiaalihuollon tiedonkeruu- uudistuksen kehittämispolku

Riikka Väyrynen, Erja Ailio, Miina Arajärvi, Martta Forsell

Versio 1.0

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Institutet för hälsa och välfärd
Finnish Institute for Health and Welfare
PL / PB / P.O. Box 30 • FI-00271 Helsinki, Finland
Puh/tel +358 29 524 6000
www.thl.fi

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Sosiaalihuollon rekisteritiedonkeruun tavoitetilä	3
3. Sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistuksen kehittämisspolku: Tiedot Kanta-palveluista vaiheittain.....	5
3.1 Nykyisten tiedonkeruiden harmonisoiminen sosiaalihuollon asiakastietoihin	8
3.2 Uuden tiedonkeruun toteuttaminen THL:ään	9
I vaiheen toteutus	9
I vaiheen tietosisältöluonnos	11
Mitä uutta seurantatietoa I-vaiheessa saadaan?	13
II ja III vaiheen tiedonkeruun määrittelyt	14
3.3 Tietojen pilotoiminen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta	14
4. SWOT-analyysi kehittämisspolusta.....	17
5. Jatkotoimenpiteet ja riippuvuudet	18
5.1 Resurseista päättäminen ja projektin yksityiskohtainen suunnittelu	18
5.2 Lainsäädännön uudistusten eteneminen - Asiakastietolaki	19
5.3 Tietopohjan kehittäminen vaatii myös muiden tietolähteiden kehittämistä.....	19
Lähteet	21

1. Johdanto

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän vaikutusten seuranta, arviointi ja ohjaus edellyttävät kattavaa tietopohjaa. Sosiaalipalveluita koskevassa tietopohjassa on puutteita erityisesti koskien sosiaalihuollon avopalveluita.

Kehittämistyö sosiaalihuollon tietopohjan parantamiseksi käynnistettiin vuonna 2017. Osana THL:n Sote-tietopohjan kehittämishanketta (2017–2018) toteutettu Sosiaalipalveluiden rekisteri - osaprojekti laati tavoitetilan ja tietosisältömäärittelyn Sosiaalihuollon uudelle rekisteritiedonkeruulle. Uuden rekisteritiedonkeruun tavoitteena on tuottaa kattavaa tietoa sosiaalipalveluista.

Tässä dokumentissa kuvataan sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistuksen tulevien vuosien kehittämisspolku kohti tavoitetilaa. Kehittämisspolun tarkoituksena on ohjata Sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistuksen toimeenpanoa.

Kehittämisspolun ehdotuksien toimeenpaneminen on riippuvainen erityisesti kehittämiseen suunnatusta rahoituksesta ja lainsäädäntöuudistusten etenemisestä. Sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistuksen toimeenpaneminen vaatii toteutuakseen merkittävän resursoinnin, jota on suunnattava määrittelytyöhön, sosiaalihuollon organisaatioiden ohjeistukseen, tiedonkeruun teknisien valmiuksien rakentamiseen ja tiedon analysointiin. Uudistuksen toimeenpaneminen on suunniteltu osaksi Valtava-hanketta.

2. Sosiaalihuollon rekisteritiedonkeruun tavoitetila

- **Kattaa kaikki sosiaalipalvelut**
- **Perustuu kertakirjaamiseen ja Kanta-määrittelyihin:** Tiedonkeruu pohjautuu palvelutuotannossa kirjattavan asiakastiedon toisiokäyttöön. Kerättävä tietosisältö pohjautuu kansallisiin asiakastietomäärittelyihin.
- **Tuottaa ajantasaista tietoa:** Tietoja tulisi olla mahdollista toimittaa esimerkiksi kerran vuorokaudessa tai kuukaudessa. Tämä mahdollistaisi myös ajantasaisen raportoinnin.
- **Karsii yksittäisiä tiedonkeruita:** Tiedonkeruu korvaa vaiheittain THL:n nykyisiä, eri aikoina ja eri tarkoituksiin perustettuja tiedonkeruita.

Tavoitetilan mukaisen rekisteritiedonkeruun edellyttämä lainsäädännöllinen pohja on olemassa THL:n tiedonsaantioikeuden osalta. Vuoden 2019 keväällä voimaan tullut muutos lakiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta (668/2008) antaa THL:lle oikeuden kerätä kattavasti yksilötason tietoja eri sosiaalipalveluista ja velvoittaa sosiaalihuollon organisaatioita toimittamaan tarvittavat tiedot.

Sosiaalihuollon uuden rekisteritiedonkeruun tavoitetila toteutetaan sosiaalihuollossa syntyneiden asiakastietojen toissijaisella käytöllä, jolla varmistetaan tietojen yhdenmukaisuus ja tuetaan

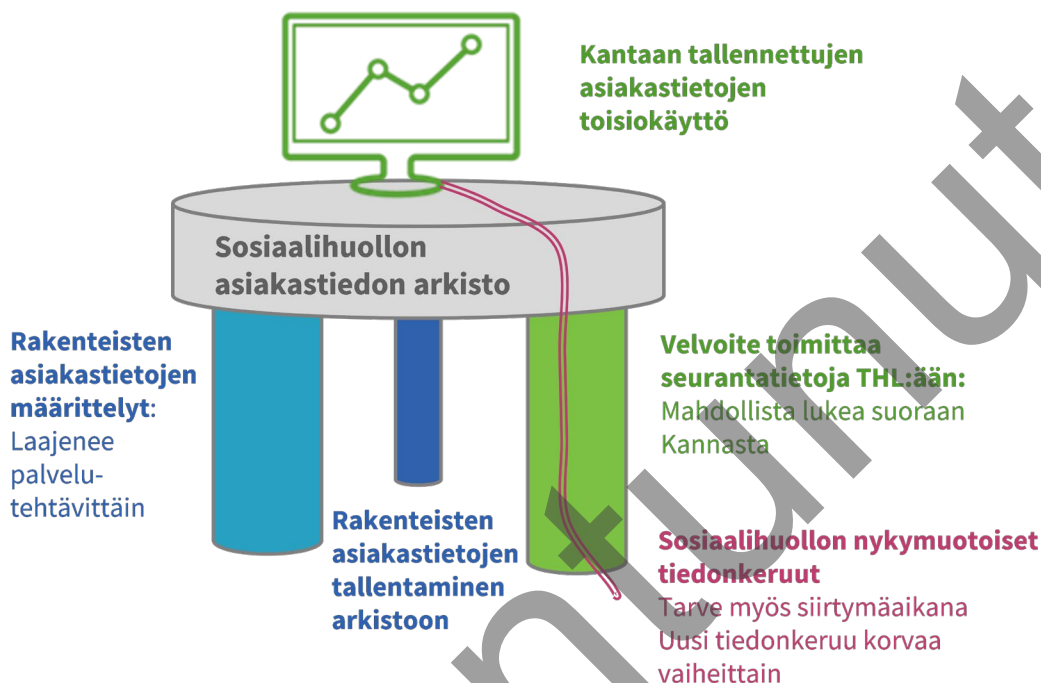
kertakirjaamisen periaatteen toteutumista. Asiakastietojen ensisijaisella käytöllä tarkoitetaan käyttötarkoitusta, jonka vuoksi tiedot ovat alun perin tallennettu asiakas- ja/tai potilasrekisteriin. Asiakastietojen toissijaisella käytöllä tarkoitetaan samojen tietojen käyttöä muissa kuin ensisijaisissa käyttötarkoituksissa. Lain mukaiset toissijaiset käyttötarkoitukset ovat tieteellinen tutkimus, tilastointi, kehittämis- ja innovaatiotoiminta, opetus, tietojohtaminen, viranomaisohjaus ja -valvonta sekä viranomaisten suunnittelu- ja selvitystehtävät (laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä ns. toisiolaki, 552/2019). Uudessa sosiaalihuollon rekisteritiedonkeruussa tiedot kerätään asiakkaan asiakkuus, asia- ja asiakasasiakirjojen metatiedoista ja rakenteisista sisällöistä. Tietoja kerätään eri asiakasprosessin vaiheista ja useilta eri asiakasasiakirjoilta.

Tietosisältöön määritellyt tietokokonaisuudet ovat:

- Asiakkuutta koskevat tiedot
- Palvelun vireille tuloa koskevat tiedot: ilmoitus, yhteydenotto, hakemus, vireilletuloa koskeva asiakaskertomusmerkintä
- Palvelutarpeen arvioinnin tiedot
- Palvelusuunnitelman tiedot
- Päätöksen tiedot
- Laskelman tiedot
- Sosiaalipalvelun aloittamista ja päättymistä koskevat tiedot
- Tiedot koskien asiakaskertomusmerkintöjä (tapaamisia, neuvotteluja, yhteydenottoja koskien)

THL:n määräys asiakirjoihin kirjattavista tiedoista tulee yhdenmukaistamaan sosiaalihuollon asiakastyön kirjaamiskäytännöt (sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaki 5 § 245/2015). Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönotto tuo asiakasasiakirjat saataville keskitetysti yhdestä paikasta ensio- ja toisiokäytön tarpeisiin. Tavoitetilassa sosiaalipalveluita koskeva tiedonkeruu on tarkoitus rakentaa suoraan Sosiaalihuollon arkistoon tallennetuista sosiaalihuollon rakenteisista asiakastiedoista.

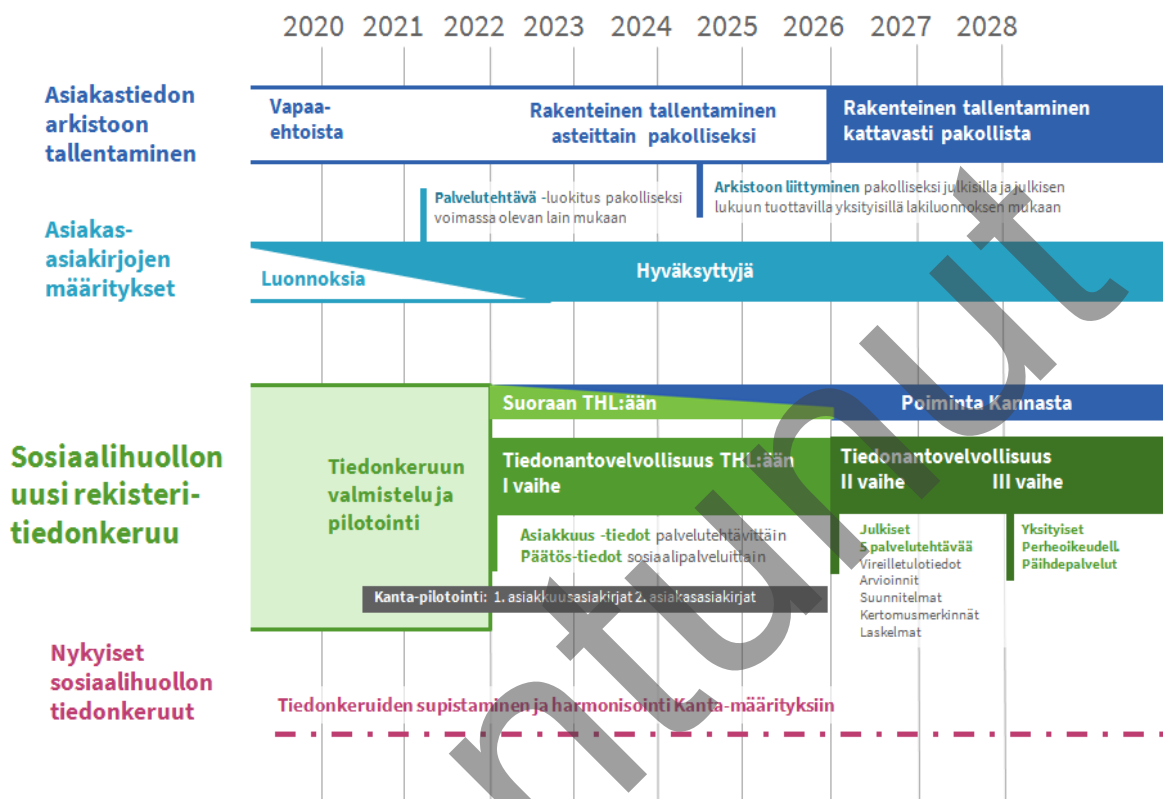
Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönotto ja kirjaamisen ohjaaminen asiakirjarakenteiden avulla ovat isoja toiminnallisia muutoksia sosiaalihuollon toimijoille. Koska sosiaalihuollon uuden rekisteritiedonkeruun tavoitetaan pääseminen edellyttää muutoksia sekä tietojärjestelmäinfrastruktuuriin että sosiaalihuollon kirjaamiseen, on tiedonkeruun uudistus vaiheistettava hallittaviin kokonaisuuksiin.

Kuva 2.1. Sosiaalihuollon rekisteritiedonkeruun tavoitetilan perusta

3. Sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistuksen kehittämispolku: Tiedot Kanta-palveluista vaiheittain

Kunnissa, kuntayhtymissä ja muiden sosiaalihuollon toimijoiden asiakastietojärjestelmissä ei vielä käytetä kirjaamiseen valtakunnallisesti yhtenäisiä tietorakenteita ja luokituksia. Tietopohjahankkeessa tehdyssä määrittelytyössä todettiin, että tietotarpeisiin vastaaminen edellyttää tietoja monipuolisesti eri palveluprosessin vaiheista, eri asiakasasiakirjoista sekä kattavasti eri palveluista. Sosiaalihuollon organisaatioilla ei ole tällä hetkellä valmiuksia tuottaa kaikkea uuden tiedonkeruun sisältöön määriteltyä tietoa. Tästä syystä ensimmäisen vaiheen tiedonkeruu on tarkoituksenmukaista käynnistää suppeammalla tietosisällöllä. Tietosisältöön on määritelty kriittisimmät tiedot, joilla pystyttäisiin tuottamaan merkittävää, uutta tietoa sosiaalipalveluista.

Kuva 3.1. Sosiaalihuollon asiakastietojen ensisijaista ja toissijaista käyttöä koskevan kehittämisen keskeiset vaiheet

Koska sosiaalihuollon organisaatioissa Kanta-palveluiden käyttöönotto on vielä kesken, joudutaan tietoa keräämään aluksi sosiaalipalveluiden järjestämisvelvollisilta organisaatioilta suoraan THL:ään. Sosiaalihuollon Kanta-palvelujen ensimmäisen vaiheen käyttöönotot alkoivat vapaaehtoisten organisaatioiden osalta vuonna 2018. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönoton siirtymäsäännöksistä tullaan säättämään Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (Asiakastietolakiluonnos: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.). Lakiluonnoksessa esitetään, että julkisen palvelunantajien olisi liityttävä asiakastiedon arkistoon viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2024. Myös niiden yksityisten, jotka tuottavat palveluja julkisen palvelunantajan lukuun, olisi liityttävä samassa aikataulussa. Yksityisten palvelunantajien olisi liityttävä vuoteen 2026 mennessä. THL tulee antamaan tarkemmat määräykset rakenteisten asiakasasiakirjojen tallentamisesta arkistoon, mistä syystä tarkemmat aikataulut asiakastietojen rakenteisesta tallentamisesta tarkentuvat myöhemmin. Tietojen tuottamista Kanta-palveluista pilotoidaan niiden organisaatioiden osalta, jotka ovat liittyneet Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttäjiksi. Tämä edellyttää Kelan tietoaltaan tai sote-tietoaltaan kehittämistä myös sosiaalipalveluita koskevien tietojen osalta ja vapaaehtoisia organisaatioita tuottamaan rakenteisia asiakkuus- ja asiakasasiakirjoja.

Tavoitetilaan pääsemiseksi ehdotetaan seuraavat toimenpiteet:

1. THL velvoittaa vuodesta 2022 lähtien palvelunjärjestäjiä toimittamaan tiedot sosiaalihuollon asiakkaista, asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä sekä asiakkuuden palvelutehtävästä henkilötasoisina THL:ään.
2. THL velvoittaa toimittamaan 2022 lähtien myös tiedot sosiaalipalvelupäätöksistä.
3. Kohtien 1 ja 2 toteuttamiseksi rakennetaan tiedonkeruun tietojärjestelmäinfrastruktuuri.
4. Kohtien 1 ja 2 tietojen erillinen toimittaminen THL:ään lopetetaan viimeistään vuonna 2026, mikäli vastaavat tiedot saadaan kattavasti ja riittävän laadukkaasti Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta.
5. Tietojen toimittamista Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta ja suunnitellun uuden tietosisällön toimivuutta pilotoidaan vuosina 2020–2025 yhteistyössä tiedontoimittajien kanssa. Mikäli tietyn palvelunjärjestäjän tiedot ovat riittävästi saatavilla arkistosta, voidaan erillisestä tietojen toimittamisesta THL:ään ko. toimijan osalta luopua jo ennen vuotta 2026.
6. Kohtien 4 ja 5 toteuttamiseksi rakennetaan tietojärjestelmäinfrastruktuuri Sosiaalihuollon arkistosta tietoaalaiseen ja THL:n käyttämään tietojen käsittelyyn ja raportointiin. Toteutus vaatii THL:n tietojärjestelmäyksikön, Kelan Kanta-arkiston ja Sote-tietoaaltaan kehittäjien yhteisesti kehittämän ratkaisun.
7. THL valmistelee yhteistyössä tietojen käyttäjien kanssa uuden rekisteritiedonkeruun tietosisällön laajennuksen (vaihe II ja III), joka tulee velvoittavaksi 2026. Tiedot poimitaan Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta.
8. THL läpikäy sosiaalihuoltoa koskevat tiedonkeruut vuoden 2020 aikana ja tekee tiedonkeruukohtaiset päätökset nykyisten tiedonkeruiden sisällön supistamisesta ja harmonisoinnista, jotta palvelunantajien ei tarvitse tuottaa tietoja sekä nykyisiin tilasto- ja rekisteritiedonkeruuihin että uuteen kehitteillä olevaan tiedonkeruujärjestelmään.
9. THL tukee ja ohjaa ammattilaisia, sosiaalihuollon organisaatioita ja tietojärjestelmätoimittajia muutoksien toimeenpanemisesta.
10. Sosiaalihuollon organisaatiot ja tietojärjestelmätoimittajat toteuttavat tarvittavia muutoksia asiakastietojärjestelmiin ja kirjaamiskäytäntöihin.

Seuraavaksi kuvataan tarkemmin kehittämisspolun kolme kokonaisuutta:

- Nykyisten tiedonkeruiden harmonisointi sosiaalihuollon asiakastietoihin
- Uuden tiedonkeruun toteuttaminen THL:ään
- Tietojen ja tiedonsiirron pilotoiminen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta

3.1 Nykyisten tiedonkeruiden harmonisointi sosiaalihuollon asiakastietoihin

Nykyiset sosiaalipalveluita koskevat tiedot on pystyttävä tuottamaan samanaikaisesti, kun kehitetään uutta. Nykyiset tiedonkeruut ovat lähteinä tällä hetkellä sosiaalipalveluista tuotettaville kansallisille virallisille tilastoille ja valvonnalle. Nykyisiin tiedonkeruihin nojaa myös SOTE-uudistuksen ohjaukseen ja arviointiin liittyvät Kuva-mittaristo ja THL:n arviointiraportit.

Nykyisien sosiaalihuoltoa koskevien tiedonkeruiden integroiminen uuteen sosiaalihuollon rekisteritiedonkeruuseen vaatii siirtymäajan, jossa joudutaan ylläpitämään päällekkäin vanhoja ja uutta tiedonkeruuta kattavuuden turvaamiseksi. Nykyiset sosiaalipalveluita koskevat tiedonkeruut ovat syntyneet jo vuosia sitten, eivätkä ole kaikilta osin Sosiaalihuollon arkistoa varten tehtyjen asiakastietomäärittysten kanssa yhdenmukaisia. Tämä tarkoittaa, ettei Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennetuista asiakasasiakirjoista voida muodostaa kaikkea sitä tietoa mitä nykyisin THL kerää sosiaalipalveluista.

Kuva 3.2. Tiedonkeruiden tietosisällön harmonisointi asiakastietoihin

Toisiokäytön tavoitettiin pääsemiseen edellyttää nykyisten tiedonkeruiden läpikäymistä ja kerättävän tietosisällön kriittistä tarkastelua, jonka seurauksena:

- Osa tietojen keräämisestä lopetetaan, jotta tiedon tuottajien ei tarvitse toteuttaa näitä määrittelyjä järjestelmiin samalla kun siirrytään käyttöönottamaan rakenteisia asiakirjoja. Samaa aihekokonaisuutta käsittelevää tietoa saadaan viimeistään tiedonkeruun II-III vaiheissa.
- Muutetaan osaa rakenteisten asiakirjojen määrittelyistä siten, että kriittiset tiedot saadaan asiakirjoista. Tämä saattaa edellyttää Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennettävien tietojen tarkempaa validointia ja siten myös arkiston kehittämistä.
- Muutetaan osaa tiedonkeruiden määrittelyistä, jotta ne vastaavat asiakirjarakenteiden ja tietosisältöjen määrittelyjä. On huomioitava, että määrittelyjen muutokset voi osassa tiedoista aiheuttaa aikasarjatietojen katkeamisen.
- Jatketaan ei-asiakastiedosta saatavien tietojen keräämistä erillisillä tiedonkeruilla.

3.2 Uuden tiedonkeruun toteuttaminen THL:ään

I vaiheen toteutus

Esitetään, että uusi sosiaalihuollon rekisteritiedonkeruu käynnistetään vuonna 2022. Tiedonkeruun ensimmäisessä vaiheessa palveluiden järjestämisvastuussa olevat organisaatiot toimittavat kaikista vuoden 2022 sosiaalihuollon asiakkuuksista ja päätöksistä tiedot yksilötasolla THL:ään.

Sosiaalihuollon asiakkuustiedot kerättäisiin I vaiheessa palvelutehtävittäin. Palvelutehtävä toimii perusjäsenyyksenä asiakasasiakirjojen sitomiselle toimintaan sekä käyttöoikeuksien määrittelylle.

Asiakasasiakirjalain nojalla THL on antanut määräyksen palvelutehtävien luokituksista vuonna 2016 (määräys 1/2016: Määräys sosiaalihuollon palvelutehtävien luokituksista). Palvelutehtäväluokitus tulee tällä hetkellä voimassa olevien säädösten mukaan ottaa käyttöön viimeistään 1.1.2021, jolloin tietojärjestelmillä tulisi olla valmiudet tuottaa asiakkuustietoja luokituksen mukaan. Asiakastietolain ja asiakasasiakirjalain muutoksien myötä voimaantuloon voi tulla muutoksia ja lakiluonnoksien mukaan palvelutehtävä-luokituksen voimaantulo voi siirtyä vuoteen 2022. Palvelutehtäväkohtaiset asiakkuustiedot kuvaavat karkealla tasolla sosiaalihuollon asiakkuuksia. Tästä syystä uuden tiedonkeruun I vaiheeseen sisällytetään myös sosiaalihuollon palveluja koskevat päätöstiedot. Päätöksissä käytetään kansallista sosiaalipalveluluokitusta.

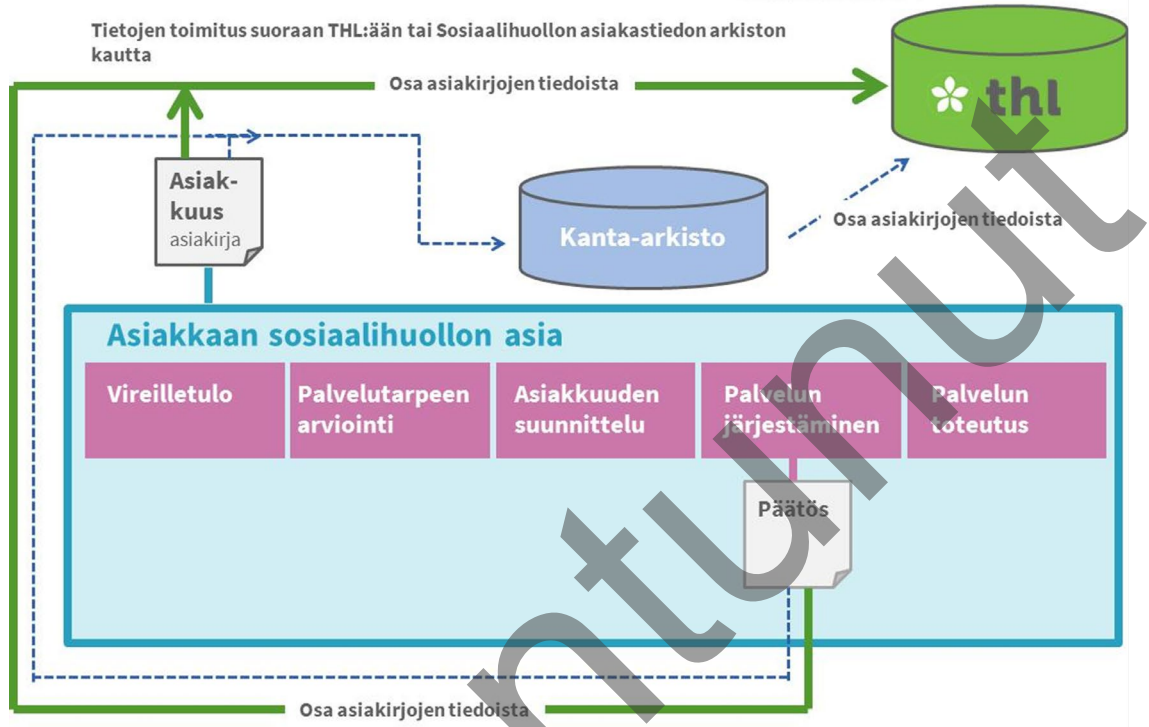
Asiakkuus- ja päätöstietojen avulla on mahdollista tuottaa kokonaiskuva sosiaalipalveluiden asiakkuuksista ja asiakkaan saamista sosiaalipalveluista. Yksilötasolla kerättyä tämä aineisto mahdollistaa myös asiakkaiden palveluiden monikäytön tarkastelun sosiaalipalveluissa ja suhteessa terveyspalveluihin. Päätöstietojen kerääminen myös mahdollistaisi, että voitaisiin arvioida tällä hetkellä summatasolla kerättävän Sosiaalipalvelujen toimintatilaston tiedonkeruun korvaamista uudella tiedonkeruulla.

Tiedonkeruusykli vuosille 2022–2025 tarkentuu, kun tiedetään tiedontuottajaorganisaatioiden mahdollisuudet tuottaa ja toimittaa tietoa. Tavoitteena on vuositilastoa nopeampi tiedontoimittamisen sykli esimerkiksi neljännesvuosittain.

I vaiheessa kerättävät tiedot

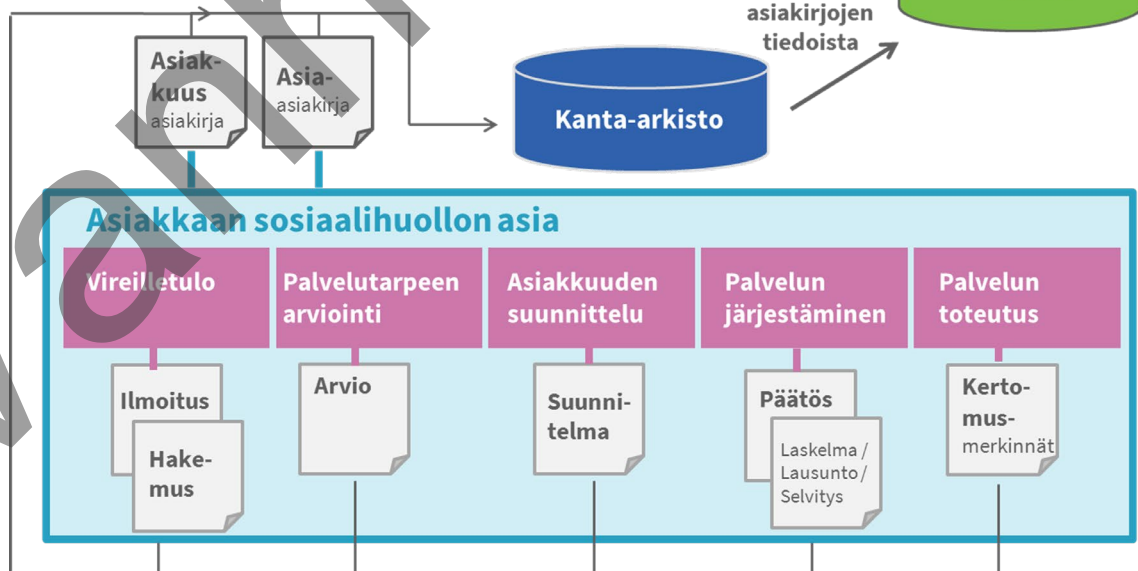
Kantaan arkistoitavat tai vastaavat tiedot

Tietojen toimitus suoraan THL:ään tai Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston kautta

II ja III vaiheessa kerättävät tiedot

Osa asiakirjojen tiedoista

Huom. Kuviossa yleisiä asiakirjatyyppejä, tosiasiasa kerättäviä tietoja on kymmenissä asiakirjoissa.

Kuva 3.3. Sosiaalihuollon rekisteritiedonkeruun sisällön ja toteutuksen vaiheistus

I vaiheen tietosisältöluonnos

Lopullinen versio tietosisällöstä julkaistaan osana tiedonkeruusta annettavaa hallintopäätöstä syksyllä 2020.

Taulukko 3.1. I vaiheen tietosisältöluonnos

	Tietosisältö	Tiedon esitysmuoto	Tiedon lähde*
	Asiakkaan tiedot		
	Asiakkaan henkilötunnus		Asiakkuusasiakirja/ metatieto
	Asiakkaan kotikunta	Tilastokeskus-Kuntaluokitus	Asiakkuusasiakirja/ metatieto
	Asiakkaan sukupuoli	luokitus	Asiakkuusasiakirja/ metatieto
	Palvelutehtävän asiakkuuden tiedot		
	Samalle asiakkaalle voidaan ilmoittaa useita eri palvelutehtävien asiakkuuksia.		
	Palvelunjärjestäjän yksilöintitunnus	THL - SOTE-organisaatiorekisterihttp://91.202.112.142/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=421&versionKey=501	Asiakkuus-asiakirja/ metatieto
	Palvelunjärjestäjän nimi		Asiakkuusasiakirja/ metatieto
	Palvelutehtävä (Ilmoittaa, minkä palvelutehtävän asiakkuudesta on kyse).	Sosiaalihoolto -Palvelutehtävät -luokitus	Asiakkuusasiakirja/ sisältö
	Palvelutehtävän asiakkuuden alkamisaika	pvm	Asiakkuusasiakirja/ sisältö
	Palvelutehtävän asiakkuuden päättymisaika	pvm	Asiakkuusasiakirja/ sisältö

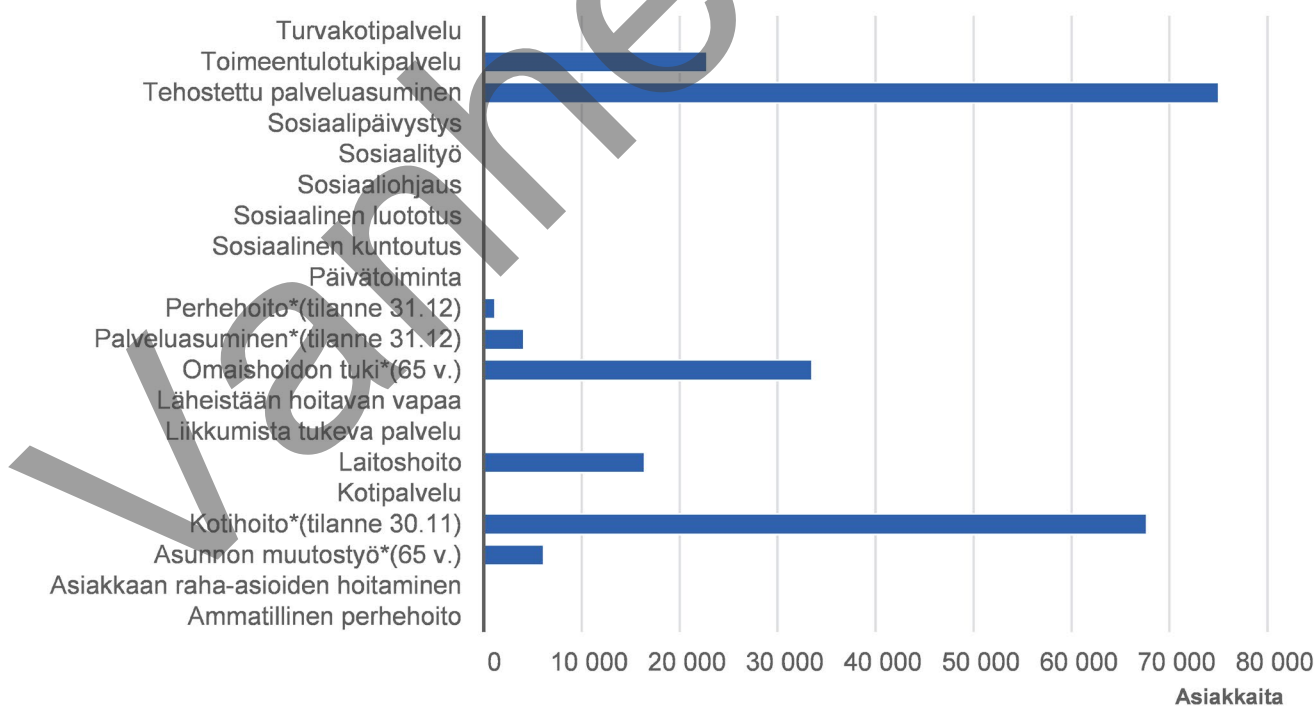
	Tietosisältö	Tiedon esitysmuoto	Tiedon lähde*
	Päätöstä koskevat tiedot		
	Tiedot palvelua/etuutta koskevista päätöksistä. Samalle asiakkaalle voidaan ilmoittaa useita päätöksiä.		
	Sosiaalipalvelu (Ilmoittaa, mitä sosiaalipalvelua päätös koskee.)	Sosiaalihuolto - Sosiaalipalvelut-luokitus	Asiakasasiakirja/ metatieto
	Palvelutehtävä (Ilmoittaa, mihin palvelutehtävään päätös liittyy.)	Sosiaalihuolto - Palvelutehtävät-luokitus	Asiakasasiakirja/ metatieto
	Palveluyksikkö organisaatiokoodi (Yksilöintitunnus, joka ilmoittaa palveluyksikön, jossa päätös on tehty.)	THL - SOTE-organisaatiorekisteri	Asiakasasiakirja/ metatieto
	Päätöksen päivämäärä	pvm	Asiakasasiakirja/ metatieto
	Vireilletulopäivämäärä	pvm	Asiakasasiakirja /sisältö
	Ratkaisun laji (Kertoo onko päätös myönteinen, kielteinen vai osittain myönteinen.)	Sosiaalihuolto - Ratkaisun laji-luokitus	Asiakasasiakirja/ sisältö

*Tiedon lähde kuvaa mistä tieto on poimittavissa sosiaalihuollon tietomallin mukaisissa asiakirjoissa.

Mitä uutta seurantatietoa I-vaiheessa saadaan?

Sosiaalihuollon rekisterin hyötynä on, että tietoa saadaan koko maasta kattavasti ja tieto tuotetaan eri kunnissa vertailukelpoisella tavalla. Tällaista uutta tietoa tulee olemaan:

1. **Tieto sosiaalihuollon asiakkaiden kokonaismäärästä.** Kokonaismäärä tietoa asiakkuuksista ei tällä hetkellä ole, koska asiakasmäärä tietoa kerätään vain osasta sosiaalihuollon palveluja.
2. **Tieto asiakkaiden samanaikaisista palveluista.** Sosiaalihuollon asiakkailla on usein tarve erilaisille palveluille. Nykyisin kerätty seurantatieto on kuitenkin pääosin kunnilta saatua aggregoitua tietoa tietyn palvelun käytöstä. Tästä johtuen asiakkaan palveluiden kokonaisuudesta ei ole tietoa.
3. **Tarkempi palvelutehtävä ja palvelukohtainen tieto.** Palvelutehtäviä ja myönnettyjä palveluita voidaan jatkossa tarkastella tarkemmin ja suhteessa toisiinsa. Kuvassa 3.4 on tarkasteltu esimerkinomaisesti ikäihmisten palveluja ja niistä nykyisin saatavia sosiaalihuollon tietoja. Kuten kuviosta huomataan, monestakaan sosiaalipalvelusta ei tällä hetkellä kerätä lainkaan tietoa. Lisäksi useasta palvelusta tiedot on kerätty vain poikkileikkaustilanteesta.
4. **Luotettavampi ja ajantasaisempi tieto.** Henkilötasoista tietoa pidetään yleisesti luotettavampana, vaikka tiedonkeruun ensimmäisinä vuosia myös asiakaskohtaisen tiedon laadussa tulee olemaan puutteita. Tietoja tullaan keräämään ja julkaisemaan nykyistä useammin.

Kuva 3.4. Iäkkäiden sosiaalipalvelut 2018

II ja III vaiheen tiedonkeruun määrittelyt

Uuden sosiaalihuollon tiedonkeruun vaiheiden II ja III tietosisällön tarkentamiseksi tulevina vuosina tulee jatkaa kansallisen tilastoinnin ja seurannan tietotarpeiden työstämistä tarkemmin eri sosiaalipalvelujen tasolla. Toisiokäytön näkökulma kytketään kiinteäksi osaksi niitä prosesseja ja aikatauluja, joissa asiakastietojen määrittelyä käsitellään, muokataan ja hyväksytään. Vuosina 2019–2020 THL:n OPER-yksikkö järjestää asiakasasiakirjalain mukaiset kuulemiskierrokset asiakasasiakirjoista. Kuulemisten jälkeen määrittelyistä julkaistaan sosiaalihuollon organisaatiota velvoittavat määräykset.

Vuosien 2019 ja vuoden 2020 osalta THL:n nykyisten tiedonkeruiden tietosisältöjen läpikäyminen ja toisiokäytön tietotarpeiden huomioiminen asiakastietomäärittelyissä toteutetaan OPERin kuulemisprosessin aikataulutuksen mukaan eri palvelutehtävittäin. Kaikkia toisiokäytön tietotarpeita ei tiiviissä aikataulussa pystytä huomioimaan ja tietotarpeet myös muuttuvat ajassa.

Koska Sosiaalihuollon rekisterin tiedonkeruun II vaiheen suunnitellaan alkavan vuonna 2026, tehdään tietotarpeiden kartoitusta ja siihen liittyvää määrittelytyötä iteratiivisesti myös kuulemiskierroksen jälkeen. Myös asiakaskirjojen määrittelyt tulevat elämään ajassa ja jatkuvan ylläpitotyön ohella suunnitellaan järjestettävän palautekierroksia.

Uuden tiedonkeruun rakentamiseen liittyvän projektin tehtävät ovat:

I vaiheen toteutus:

- Tiedonkeruuhjeistuksen laatiminen
- THL-lain mukainen päätös tiedonkeruusta sekä siihen liittyvä neuvottelumenettely ja tietosuojavaltuutetun kuuleminen
- Teknisen ympäristön toteutus, kun tietoja tuotetaan palvelujärjestäjältä THL:ään (tiedonvastaanotto- ja käsittely, tietokanta, julkaiseminen)
- Teknisen ympäristön toteutus, kun tietoja tuotetaan Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta. (Kuvattu seuraavassa asiakastietojen toisiokäytön pilotointia käsittelevässä luvussa.)
- Pilotointi
- Tiedonkeruun tuki (rekistereihin tuotettavat tiedot) ja asiakastyön kirjaamisen (asiakirjoihin tuotettavat tiedot): Koulutukset, neuvonta

II-III vaihe määrittely:

- Tietotarpeiden kartoitus ja II-III vaiheen tietosisältöjen määrittely

3.3 Tietojen pilotoiminen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta

Keskeinen osa kehittämissuunnitelmaa on pilotoida tietojenkeruuta Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta. Toisiokäytön pilottiprojektissa pyritään muodostamaan uuden sosiaalihuollon rekisterin sisältöjä Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennettujen tietojen pohjalta. Pilotointia voidaan tehdä niiden organisaatioiden osalta, jotka ovat liittyneet vapaaehtoisesti Kanta-palveluihin ja jotka tallentavat rakenteisesti Sosiaalihuollon uuden tiedonkeruuseen määriteltäviä sisältöjä. Tietoa on tarkoitus yhdistää myös THL:n nykyisiin sosiaalihuollon rekistereihin. Tietoa yhdistämällä voidaan tuottaa uutta tietoa esimerkiksi lastensuojelun avohuollon asiakkaista

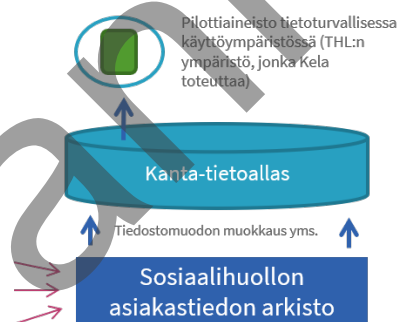
yhdistämällä arkistosta saatavaa lastensuojelun asiakkuustietoa lastensuojelurekisterin sijoitustietoihin.

Niiden organisaatioiden osalta, jotka tallentavat uuden sosiaalihuollon tiedonkeruun mukaiset tiedot kattavasti Kanta-palveluihin, voitaisiin tiedot saada suoraan Kanta-palveluista. Tällöin Kantaan liittyneet ja rakenteisessa muodossa tietoja tallentavat organisaatiot eivät joutuisi toimittamaan sosiaalihuollon uuden tiedonkeruun I vaiheen mukaisia tietoja THL:ään erikseen vaan THL saisi tiedot tietoaltaan kautta.

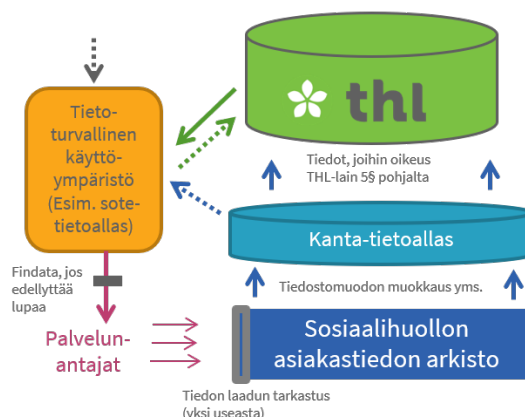
Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennetut asia- ja asiakkuusasiakirjat ovat rakenteisessa muodossa vuodesta 2018 lähtien. Asiakasasiakirjoja (kuten päätöksiä, suunnitelmia) on mahdollista tallentaa rakenteisesti (JSON-muodossa) vuodesta 2020 lähtien. Laajemmin rakenteinen kirjaaminen tulee aloittaa arkiston myöhemmässä vaiheessa vuodesta 2022 lähtien.

Asiakkuusasiakirjat muodostavat hyvän lähtökohdan Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston tietojen toisiokäytön pilotoinnille, koska ne sisältävät uuden tiedonkeruun kannalta keskeistä tietoa kuten palvelutehtävän, asiakkuuden alkamisen ja päättymisen päivämäärät. Organisaatiot, jotka ovat liittyneet Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon ja tuottavat asiakastietoja kaikista palvelutehtävistä, antaisivat parhaimmat edellytykset pilotointiin. Pilotoinnissa voidaan arvioida, kuinka arkistossa olevista asiakkuustiedoista saataisiin muodostettua tietoja esimerkiksi tietynä ajankohtana voimassa olevista sosiaalihuollon asiakkuuksista eri palvelutehtävissä (iäkkäiden, vammaisten, lapsiperheiden, lastensuojelun, työikäisten, päihde- ja perheoikeudellisissa palveluissa). Pilotoinnissa voidaan kuitenkin hyödyntää myös vain joidenkin palvelutehtävien asiakastietoja tallentavien organisaatioiden tuottamia tietoja. Myös rakenteisien asiakasasiakirjojen tallentamiseen Kanta-palveluihin on jo ilmoittautunut kiinnostuneita organisaatioita.

Pilottiaineiston käsittely - Sosiaalihuollon aineisto

Mahdollinen tulevaisuusvisio sosiaalihuollon tietojen toisiokäytöstä

Kuva 3.5. Sosiaalihuollon pilotoiminen asiakastiedon arkistosta

Tällä hetkellä Kanta-tietojen toisiokäyttöä pilotoidaan terveydenhuollon potilastietojen osalta. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston tietojen pilotointi edellyttää Kelan tietoaltaan (ja sote-tietoaltaan) kehittämistä myös sosiaalipalveluita koskevien tietojen osalta. Osana pilotointia täytyy rakentaa tekninen infrastruktuuri sosiaalihuollon tietojen toisiokäytölle ts. arkiston ja tietoaltaan

tekninen yhteys ja käyttöympäristö tietojen yhdistämiselle THL:n aineistoon. Arkistossa ei ole vielä kyvykkyyttä käsitellä sosiaalihuollon rakenteista tietoa ja tästä näkökulmasta on olennaista, että arkiston ja tietoaltaan välille rakennetaan tietojen siirto ja altaaseen kyvykkyys käsitellä JSON-muotoista tietoa. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennettujen asiakastietojen toisiokäyttö kansalliseen tilastointiin ja seurantaan edellyttää todennäköisesti myös arkiston teknisen validointipalvelun kehittämistä.

Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon lainsäädännöt eroavat toisistaan kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen osalta. Tästä johtuen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston tietoja ei voida luovuttaa ja hyödyntää ennen kuin sosiaalihuollon kansallisia tietojärjestelmäpalveluja koskevat pykälät ovat tulleet voimaan asiakastietolakiin. Teknisen infrastruktuurin kehittäminen voidaan kuitenkin aloittaa ennen lainsäädäntömuutoksien voimaantuloa.

Sosiaalihuollon asiakastiedon toisiokäytön pilotointiprojektissa tulee toteuttaa:

- Tietojen luovutus ja lupaprosessi
- Tekninen tiedonsiirto arkiston ja tietoaltaan välille
 - Tietojen siirtäminen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta tietoaltaaseen ja muokkaus käsiteltävään muotoon
 - Pilotointi asiakkuusasiakirjan tiedoilla (valmiudet olemassa 2019): Projektin lähdedatana olisivat sosiaalihuollon asiakkuusasiakirjat, jotka ovat JSON-muodossa.
 - Pilotointi asiakasasiakirjojen tiedoilla (valmiudet osittain 2020 ja laajemmin 2022): Projektin lähdedatana olivat sosiaalihuollon asiakaskirjat, jotka ovat JSON-muodossa. Se, minkä palvelutehtävien ja asiakirjojen tietoja pysytään pilotoimaan, ei vielä tiedossa.
 - THL:n tekninen käyttöympäristö ja tietojen yhdistäminen THL:n nykyisiin rekisteritietoihin
 - Arkiston validointipalvelun kehittäminen
 - Tietojen prosessoinnin ja raportoinnin toteuttaminen
 - Tietojen analysointi yhteistyössä pilottiorganisaatioiden kanssa

4. SWOT-analyysi kehittämispolusta

Vahvuuksia	Heikkouksia
<p>I vaiheen tietosisältö keskittyy tietoihin, joiden pitää olla lain ja määräyksen mukaan kirjattuina ja saatavilla nykyisissä asiakastietojärjestelmissä.</p> <p>Tukee konkreettisesti yhden kirjaamisen periaatteen toteuttamista.</p> <p>Jo ensimmäisessä vaiheessa kerättävät tiedot parantavat ja laajentavat merkittävästi sosiaalihuollon tietopohjaa.</p> <p>Tieto tulee olemaan aiempaa selvästi vertailukelpoisempaa, koska tieto kerätään yksilötasolla.</p> <p>Tietojenkeruu tuottaa uutta tietoa nopeasti ja ymmärrys ja kattavuus sosiaalihuollon asiakkuuksista kasvaa merkittävästi.</p> <p>Hyödyt realisoituvat heti sekä palvelunjärjestäjille että kansallisesti.</p> <p>Tukee Sosiaalihuollon kokonaisarkkitehtuurin kehittämispolkua.</p> <p>Tukee Kansa-hankkeen tavoitetilan saavuttamista.</p> <p>Tukee Kansa-hankkeessa hyväksi havaittua toimintatapaa: vaiheittainen eteneminen kohti tavoitetilaa.</p> <p>Tukee THL:n sisäisen toimintatavan uudistamista ensio- ja toisiokäytön tiiviimmistä yhteistyöstä järkevästi vaiheistaen.</p>	<p>Palvelutehtävä-luokituksen käyttö tulee voimassa olevan asiakasasiakirjalain mukaan pakolliseksi vuoden 2021 alusta, mutta voi siirtyä lakimuutoksen myötä vuoteen 2022, joten luokituksen käytössä voi olla puutteita tiedonkeruun alkuvuosina.</p> <p>Sosiaalipalvelu-luokitukselle ei itsessään ole suoraa käyttövelvoitetta, vaikkakin sen hyödyntäminen on pakollista 2021 lähtien mm. käyttöoikeusmääräyksen kautta.</p> <p>Päätös- asiakirjoissa tulee käyttää sosiaalipalvelu -luokitusta mutta asiakirjarakenteiden käyttövelvoite tulee vasta myöhemmässä vaiheessa. Tiedon tuottamisessa saattaa olla puutteita tiedonkeruun alkuvuosina.</p> <p>Koska I vaiheen tietosisältö on suppea, tarve osalle nykyisistä tiedonkeruista – kuten lastensuojelun ja toimeentulotuen määrääjät – tulee säilymään.</p>

Mahdollisuuksia	Uhkia
<p>Uusi tietojenkeruu kannustaa kaikkia kuntia palvelutehtävä ja sosiaalipalveluiden luokitusten välittömään käyttöönottoon.</p> <p>Kannustaa kuntia sosiaalihuollon asiakastietomallin käyttöönottoon ja liittymään sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon, mikäli se mahdollistaisi vanhoista sosiaalihuollon tiedonkeruista luopumisen välivaiheen jälkeen.</p> <p>Asiakastiedon hyödynnettävyys paranee yhtäaikaaisesti asiakastyössä, organisaation tasolla ja kansallisella tasolla.</p> <p>Ennakkokäsitys on, että toimijakenttä haluaa hyödyntää ensiökäytössä kirjatun tiedon hyödynnettävyyden laajentamista ja parantamista.</p> <p>Uusi tiedonkeruu toimisi vahvana evidenssinä Kanta-palvelujen hyödyistä ja kannustaisi organisaatioita käyttöönottoihin ja ammattilaisia rakenteiseen kirjaamiseen.</p> <p>Toimisi hyvänä ennakkotapauksena ensio- ja toisiokäytön onnistuneesta yhteisprosessista.</p>	<p>Uusi tiedonkeruu saattaa aiheuttaa tietojärjestelmämuutoksia poistuviin järjestelmiin.</p> <p>Uusi tiedonkeruu saattaa vaatia joissain palvelunjärjestäjien toiminnoissa erillisiä poimintoja.</p> <p>Asiakastietolaki riippuvuus: tiedonkeruun pilotointi Sosiaalihuollon arkistosta edellyttää asiakastietolain voimaantuloa sosiaalihuollon osalta, jolloin viivästykset lainsäädäntöprosessissa voivat viivästyttää pilotoinnin toteuttamista.</p> <p>THL:lle ei ole tarvittavia resursseja uuden tiedonkeruun tekniseen toteutukseen tai määrittelyjen tekemiseen.</p> <p>Viestinnän ja koulutuksen tukeen palvelunjärjestäjille ja asiakastyön ammattilaisille (tiedon kirjaajille) ei ole riittävästi resursseja.</p> <p>Määräykset sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjattavista tiedoista viivästyvät ennakoimattomista syistä.</p> <p>Osalla toimijoista ei ole resursseja tarvittaviin muutoksiin, eivätkä he pysty tuottamaan tietoja, kunnes Kanta-käyttöönotto on pakollista (vaikka tietojen tuottaminen on velvoittavaa THL-lain nojalla).</p>

5. Jatkotoimenpiteet ja riippuvuudet

Kehittämispolun toteuttaminen on riippuvainen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoa koskevasta lainsäädännöstä (Asiakastietolaki), Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston vaiheistuksesta, asiakastietojärjestelmien ja sosiaalihuollon organisaatioiden kyvykkyydestä tuottaa tietoja kansallisten määräysten mukaisesti sekä tiedonkeruu-uudistuksen riittävästä resursoinnista.

5.1 Resursseista päättäminen ja projektin yksityiskohtainen suunnittelu

Tiedonkeruu-uudistuksen tarkempi projektisuunnitelma [laaditaan](#) osaksi valtakunnallista SOTE-tietopohjan kehittämistä (Toivo-ohjelma ja Valtava-hanke). Kehittämispolku tarkentuu kehittämistyön [edetessä](#) ja siitä tullaan julkaisemaan vuosittain tarkennettu versio.

Tiedonkeruu-uudistus edellyttää, että THL:llä on riittävät resurssit tietotyöhön, mutta uudistus vaatii myös muiden toimijoiden kehittämisen resursointia. Sosiaalihuollon organisaatioiden kyvykkyyttä tuottaa tiedonkeruun mukaisia tietoja tulee parantaa. Tiedonkeruu-uudistus vaatii sosiaalihuollossa käytettävien asiakastietojärjestelmien kehittämistä ja/tai erillisiä poimintoja.

Kelan ylläpitämän Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston tietojen toisiokäytön pilotoinnin vaatiman teknisen ympäristön kehittäminen vaatii myös panostuksia.

5.2 Lainsäädännön uudistusten eteneminen - Asiakastietolaki

Tiedonkeruu-uudistuksen toteutettavuus on riippuvainen erityisesti asiakastietolain uudistuksen etenemisestä. Tallentaminen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon kattavasti edellyttää Asiakastietolain muutoksia ja yhdenmukaiset määrittelyt THL:n antamia määräyksiä. Säädetävät liittymisaikarajat Asiakastiedon arkistoon että annettavat määräykset rakenteiseen asiakastiedon kirjaamisen pakollisuudesta vaikuttavat merkittävästi siihen, milloin valtakunnallisesti kattava tieto on saatavissa.

Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennettujen rakenteisten asiakasasiakirjojen pilotointi edellyttää sosiaalihuollon pilottiorganisaatioita, jotka tallentavat asiakasasiakirjoja arkistoon rakenteisessa muodossa, kun se tulee mahdolliseksi vuonna 2020. Tietojen luovuttaminen ja hyödyntäminen toisiokäytön pilotoinnissa edellyttävät asiakastietolain sosiaalihuollon kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen koskevien pykäliden voimaantuloa.

5.3 Tietopohjan kehittäminen vaatii myös muiden tietolähteiden kehittämistä

Tämän kehittämissuunnitelussa on huomioitu ne nykyiset sosiaalipalveluja koskevat tiedonkeruut, jotka toteutetaan THL Tilastot- ja rekisterit yksikössä. Sosiaalipalveluita koskien tehdään THL:ssä kuitenkin myös muita tiedonkeruita. Esimerkiksi vanhuspalvelujen henkilöstön mitoituksen seurantaan tuotetaan tietoa Vanhuspalveluiden tila -tutkimuksella. Jatkossa eri THL:n toteuttamien tiedonkeruiden (ml. laaturekisterit) kehittämissuunnitelmat tulleet kuvaamaan myös yhteisesti.

Sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistus koskee sosiaalipalveluista kerättäviä henkilötasoisia asiakkaita ja heidän saamia palveluja koskevia tietoja. Asiakaskohtaisten tietojen lisäksi esimerkiksi sosiaalihuollon kustannuksiin ja henkilöstöön kohdistuu tietotarpeita. Nämä tiedot eivät kuitenkaan ole Sosiaalihuollon arkistoon tallennettavaa asiakastietoa, joten kustannus ja henkilöstötieto rajautuvat tämän dokumentin ulkopuolelle.

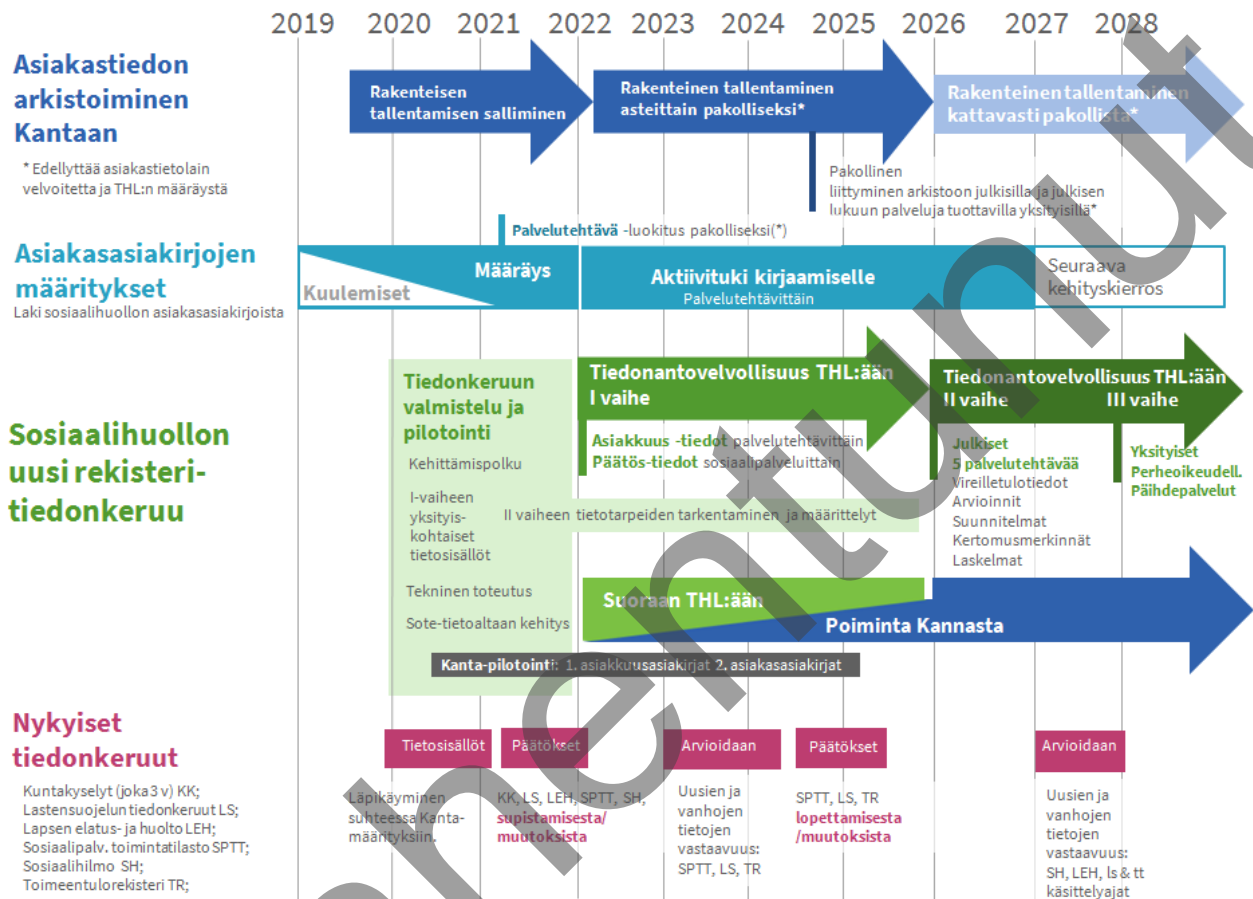
Tietotarpeisiin vastaaminen edellyttää eri tietolähteiden kokonaisuuden kehittämistä, jotta tulevaisuudessa voitaisiin yhdistää sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden toimipaikka-, henkilöstö-, kustannus- sekä asiakas- ja potilastietoa. Sote-tietojen toissijaisen käytön kokonaisarkkitehtuurin ja tulevaisuuden tavoitetilan suunnittelussa tulisi hahmottaa tarkemmin kokonaiskuva siitä, miten henkilöstö- ja kustannustiedot suhteutuvat käynnissä olevaan kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen kehittämiseen.

Osa tietotarpeista kohdistuu anonymisti annettaviin palveluihin kuten erilaiseen yleiseen neuvontaan ja ohjaukseen. Tämän tyyppisiin tietotarpeisiin on tiedot kerättävä jatkossakin esimerkiksi summatason tiedonkeruilla, koska anonymisoiduissa palveluissa ei vielä synny asiakkuutta ja yksilötason asiakaskirjauksia, joista tietoja rekisteriin voitaisiin kerätä.

Liitteet

Liite1. Sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistuksen vaiheistus tarkemmin kuvattuna

Figure 1 Sosiaalihuollon tiedonkeruu-uudistuksen vaiheistus tarkemmin kuvattuna

Lähteet

[Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista \(245/2015\).](#)

[Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä \(552/2019\)](#)

[Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta \(668/2008\)](#)

Luonnos: [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.](#)

THL Määräys 1/2016. [Määräys sosiaalihuollon palvelutehtävien luokituksesta.](#)